

Príloha 1 Hodnotenie implementácie PHSR ŽSK 2014–2020

Hodnotenie vývoja implementácie PHSR ŽSK 2014–2020 podľa strategických cieľov v období 2014–2020

Infraštruktúra

Proces budovania diaľničnej infraštruktúry v línii základnej (CORE) siete TEN – T, ktorá je významným prvkom pre ďalší rozvoj územia kraja, sa podstatne spomalil. Na budovaných úsekoch D1 v kraji (Lietavská Lúčka – Višňové – Dubná sklala, Hubová – Ivachnová a Turany - Hubová) v dôsledku rôznych komplikácií došlo k spomaleniu v niektorých prípadoch k zastaveniu prác a predĺženiu plánovaných termínov výstavby. V roku 2020 bol zaznamenaný posun v procese budovania diaľničnej infraštruktúry. Na konci roka boli otvorený úsek D3 Čadca, Bukov – Svrčinovec a dokončovaný úsek D1 Dolný Hričov – Lietavská Lúčka. Okrem odľahčenia dopravy v Čadci a príľahlých obciach má však aj medzinárodný význam, diaľnica vytvorila komfortné spojenie medzi Slovenskom a susedným Poľskom a Českom cez križovatku Svrčinovec, ktorá je súčasťou nadväzujúceho úseku D3 Svrčinovec - Skalité.

Súčasnú tempo budovania schválenej základnej TEN – T siete a posuny v termínoch ich dokončenia nekorešponujú s potrebami ekonomického vývoja regiónu a neumožňuje plné využitie rozvojového potenciálu kraja a Slovensko bolo na nedostatočné výsledky upozornené aj zo strany Európskej komisie v dokumente Správa o Slovensku 2019 ako aj v roku 2020. V rámci modernizácie vybraných úsekov ciest I. triedy bola ukončená rekonštrukcia cesty medzi Príbovcami a Turčianskymi Teplícami.

Na základe výsledku posúdenia stavebno - technického stavu ciest II. a III. triedy bola realizovaná rekonštrukcia vybraných úsekov a realizovali sa aj významnejšie investície financované z prostriedkov fondov EÚ.

Letisko Žilina si udržalo status medzinárodného letiska, ale problémy s jeho prevádzkou a jej financovaním pretrvávajú. V sledovanom období tiež pokračovala modernizácia železničnej trate Púchov – Žilina pre rýchlosť 160 km/h - v roku 2017 finišovali stavebné práce na úseku Dolný Hričov – Žilina s dĺžkou 8,8 km, ktoré boli ukončené vo februári 2018.

Pozitívne sa v sledovanom období vyvíjali ukazovatele dotýkajúce sa environmentálnej infraštruktúry (vodovod, kanalizácia) a podielu obyvateľov napojených na ňu aj keď tempo nárastu sa spomalilo.

V sledovanom období narástol podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu, ale súčasne je zaznamenaný aj kontinuálny nárast v produkcii komunálneho odpadu.

Čoraz častejšie zaznamenávame na území kraja javy dokumentujúce prebiehajúce klimatické zmeny – dlhšie obdobia s vysokými teplotami, sucho, znižovanie výdatnosti vodných zdrojov, privalové dažde či prudké zmeny teploty. Na tieto skutočnosti reaguje aj Stratéga adaptácia SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy, ktorej odporúčania bude potrebné zapracovať do dokumentov a opatrení aj na krajskej úrovni.

Záver: Podstatnú časť cieľových hodnôt sledovaných ukazovateľov sa zatiaľ nepodarilo dosiahnuť. Pozitívny trend je v oblasti environmentálnej infraštruktúry, kde bol cieľ v napojení na kanalizačnú sieť dosiahnutý a dosiahnutie cieľa v napojení na verejný vodovod je do roku 2020 ešte možné. V oblasti cestnej a železničnej infraštruktúry, vzhľadom na stagnáciu vo vývoji, nie je predpoklad dosiahnutia stanovených cieľov. Pre dosiahnutie cieľa v oblasti nakladania s komunálnym odpadom budú potrebné zásadné opatrenia aj z národnej úrovne.

Infraštruktúra (SC 1)

Ukazovateľ	Vysvetlivka	Zdroj	Východiskový stav (2013)	Cieľový stav (2020)	Aktuálny stav hodnota	rok	Hodnotenie vývoja
Hustota cestnej siete (km/tis. obyv.)		SSC	2,94	3,29	3,00	2020	↑
Ukončené úseky D1 a D3 (počet)	Úseky zaradené v rámci OP II 2014-2020	NDS	0	9	4	2020	↑

Ukončené veľké projekty modernizácie železničnej infraštruktúry (počet)	Veľké projekty zaradené v rámci OP II 2014-2020	ŽSR	0	3	1	2020	-
Podiel obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov (%)		ŠÚ SR	89,7	93	91,80	2019	↑
Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizáciu (%)		ŠÚ SR	63,9	70	71,40	2019	↑
Podiel zhodnocovaného komunálneho odpadu (%)	Podiel zhodnoteného kom. odpadu z celkového kom. odpadu	ŠÚ SR	13,26	50	45,73	2020	↑

Ekonomika

V rámci monitorovaného obdobia pokračuje perióda ekonomického rastu prejavujúceho sa v raste HDP a s ním súvisiacich ukazovateľov. V Žilinskom kraji je zaznamenaný pretrvávajúci pozitívny trend (↑, ↓) vo vývoji základných ekonomických ukazovateľov, ako sú HDP, hrubá pridaná hodnota, miera zamestnanosti, miera nezamestnanosti, priemerná hrubá nominálna mzda. Od roku 2020 začiatok prebiehajúcej pandémie ešte nie sú spresnené ukazovatele. Pokiaľ ide o výšku HDP v prepočte na obyvateľa, výkonnosť ekonomiky Žilinského kraja je porovnateľná s Trenčianskym krajom, pričom Žilinský kraj je dlhodobo výkonnejší ako Banskobystrický kraj, s ktorým tvorí NUTS 2 Stredné Slovensko. Tento vývoj je potvrdením rozvojových osí, tak ako sú uvedené v Konceptii územného rozvoja Slovenska v znení zmien a doplnkov.

Medziročne bol zaznamenaný pokles výdavkov na výskum a vývoj (VaV). Uvedený trend je najmä dôsledkom realizácie podstatnej časti investícií do VaV z prostriedkov štrukturálnych fondov (OP VaI), pričom aj v uvedenom období pretrvávajú problémy s čerpaním prostriedkov z hlavného zdroja, ktorým je operačný program Výskum a Inovácie. Výdavky na VaV stále výrazne zaostávajú za priemerom európskych regiónov a nízky je aj podiel zmluvného výskumu a vývoja.

Záver: Napriek pozitívnemu vývoju základných ukazovateľov, ekonomika kraja je poznačená dôsledkami pandémie a výraznejšie sa neposúva smerom k službám a produktoms vyššou pridanou hodnotou a smerom k efektívnejšiemu využitiu vnútorného potenciálu územia. V ďalšom období, vzhľadom na pretrvávajúce spomalenie výkonnosti ekonomiky v súvislosti s prejavmi COVID krízy, možno očakávať pokračovanie negatívnych dopadov na regionálnu ekonomiku a celkovú úroveň kvality života v kraji. Za významný rizikový faktor je možno považovať súčasnú štruktúru priemyslu v kraji, ktorá je silne závislá na kondícii automobilového priemyslu. Oblasť automotive patrí k významne zasiahnutým sektorom (COVID, e-mobilita, robotizácia, autonómne systémy a pod.). Zároveň rizikovým faktorom je pokles počtu živnostníkov.

Ekonomika (SC2)							
Ukazovateľ	Vysvetlivka	Zdroj	Východiskový stav (2013)	Cieľový stav (2020)	Aktuálny stav		Hodnotenie vývoja
					hodnota	rok	
Regionálny HDP (PKS, mil. €)		Eurostat	11 855	12 000	13 537	2019	↑
Produktivita práce v priemysle (€)		ŠÚ SR	198 717	278 000	226 207	2019	↑
Živnostníci (počet/ tis. obyv.)		ŠÚ SR	77,9	80	73,17	2020	↓

Ľudia

Trendom, ktorý v už v strednodobom horizonte bude významne ovplyvňovať život v kraji sú prebiehajúce demografické procesy – spomaľovanie reprodukcie a starnutie populácie a nárast podielu osôb v poproduktívnom veku. Demografická prognóza predpokladá v kraji výrazný nárast podielu osôb v poproduktívnom veku, pričom, podiel osôb vo veku 70+ sa z 8,8 % v roku 2015 zvýši do roku 2025 na 12,45 % (t.j. o nárast o cca 4 percentuálne body) a do roku 2045 sa odhaduje, že tento podiel dosiahne viac ako 19% (nárast oproti roku 2015 o cca 10 percentuálnych bodov).

S uvedenými procesmi úzko súvisia výzvy spojené s postupným zvyšovaním nárokov na dostupnosť, kapacity a rôzne formy poskytovania sociálnych služieb a služieb zdravotnej starostlivosti (tlak na verejné rozpočty) ako aj problémy na trhu práce spôsobené ako nedostatkom, tak aj nevhodnou štruktúrou či nedostatočnou / nevhodnou kvalifikáciou pracovnej sily. Napriek pozitívnym ekonomickým výsledkom je v kraji stále výrazný podiel populácie ohrozenej chudobou a sociálnym vylúčením. Reakciou na uvedené trendy je založenie a činnosť nadácie Centrum podpory rodiny. Negatívnym javom je aj znižovanie úspešnosti žiakov a študentov v realizovaných testovaniach – zlepšenie oproti východiskovému stavu zaznamenané len v úspešnosti maturantov v matematike. Ako pozitívum sa javí čiastočné zlepšenie výsledkov v testovaniach realizovaných v roku 2018 v porovnaní s predošlým testovaním (s výnimkou úspešnosti žiakov 9. ročníkov v testovaní z matematiky). V roku 2020 sa testovanie uskutočnilo len na dobrovoľnej báze V súvislosti s pandemiou COVID a takmer celoročným vzdelávaním v domácich podmienkach sa očakáva pokles v úrovni vzdelania Príčiny vyššie uvedených trendov a javov bude potrebné hlbšie analyzovať.

Záver: Vývoj ukazovateľov v tejto oblasti poukazuje na potrebu nastavenia systematických intervencií v oblasti vzdelávacieho procesu s dôrazom na jeho kvalitu a v oblasti služieb sociálnej a zdravotnej starostlivosti.

Ludia (SC 3)

Ukazovateľ	Vysvetlivka	Zdroj	Východiskový stav (2013)	Cieľový stav (2020)	Aktuálny stav hodnota rok	Hodnotenie vývoja
Priemerná nominálna mesačná mzda voči priemeru SR (%)	Pomer priemernej mesačnej mzdy zamestnanca v ŽSK voči SR	Vlastný výpočet na základe údajov ŠÚ SR	90,4	93	93,2 2020	↑
Úspešnosť žiakov 9. roč. v celoslovenskom testovaní - SJL (%)	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	68,7	69	62,3 2019	↓
Úspešnosť žiakov 9. roč. v celoslovenskom testovaní - M (%)	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	62,6	65	63,1 2019	↑
Úspešnosť maturantov v externej časti maturitných skúšok zo SJL (%)	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	63,6	65	50,7 2019	↓
Úspešnosť maturantov v externej časti maturitných skúšok z M (%)	Priemerné percento získaných bodov	NÚCEM	53,4	54,4	51,6 2019	↓
Podiel pacientov zo ŽSK hospitalizovaných v ŽSK (%)	Pomer pacientov zo ŽSK hospitalizovaných v ŽSK voči všetkým pacientom zo ŽSK	Vlastný výpočet na základe údajov NCZI	90,50	91,8	85,9 2020	↓
Obložnosť akútnych lôžok (%)	Obložnosť akútnych lôžok v ŽSK	Vlastný výpočet na základe údajov NCZI	70,50	75	56,11 2020	↓

Identita a sebestačnosť

S hospodárskou konjunktúrou v EÚ aj Slovenskej republike sú spojené aj pozitívne indikátory vo vývoji cestovného ruchu v Žilinskom kraji. V sledovanom období pokračoval stúpajúci trend v počte návštevníkov kraja aj v počte prenocovaní (v počte prenocovaní bol Žilinský kraj na Slovensku lídrom a predstihol aj Bratislavský kraj). V sledovanom období pokračoval stúpajúci trend v počte do roku 2019 a následne s vplyvom pandémie a prijatých opatrení došlo k spomaleniu rastu, nastal prepád indikátorov nielen v Žilinskom kraji (zníženie počtu návštevníkov a významné zníženie prenocovaní), ale tento prepád bol zaznamenaný na úrovni celej SR. V tomto bode nemá význam porovnanie indikátorov vo vzťahu k ostatným krajom. Je možné usudzovať, že tento prepád bude pokračovať aj v budúcnosti.

V dôsledku oneskorenia implementácie Programu rozvoja vidieka SR 2014 – 2020 meškala implementácia nástroja LEADER / CLLD a podpora vidieckych komunit (Miestne akčné skupiny) prostredníctvom implementácie ich rozvojových stratégií – rozhodnutie o schválení MAS a udelení štatútu bolo realizované až koncom roku 2017 a ani v roku 2021 nenastalo plné sfunkčnenie nástroja.

Medzi významné špecifiká Žilinského kraja patria nízky podiel ornej pôdy (najmenší medzi krajmami SR), vysoký podiel lesnej pôdy a vysoký podiel území s rôznym stupňom ochrany (najvyšší v SR). Tieto špecifiká predstavujú na jednej strane určitý vnútorný potenciál (napr. pre cestovný ruch, kúpeľníctvo, vznik spracovateľských reťazcov napr. pri ťažbe a spracovaní dreva), ale súčasne určité limitujúce faktory využitia tohto potenciálu a rozvojové aktivity (rešpektovanie záujmov ochrany prírody a krajiny).

K napĺňaniu cieľov PHSR ŽSK prispieva ŽSK cielene, aj prostredníctvom trojročného akčného plánovania, v rámci ktorého zohľadňuje aktuálne potreby a identifikované vývojové trendy. Na podporu plnenia cieľov a opatrení PHSR ŽSK je zamerané aj VZN o poskytovaní dotácií z rozpočtu ŽSK.

Záver: Rizikom budúceho vývoja je dopad COVID krízy na oblasť cestovného ruchu a schopnosť jeho zotavenia. V tejto oblasti je zaznamenaný negatívny vývoj základných ukazovateľov (pokles výkonnosti odvetvia cestovného ruchu), pretrvávajúce problémy v implementácii nástroja LEADER, v širšom uplatnení princípov spolupráce v území či využití miestneho (aj kultúrneho) potenciálu.

Identita a sebestačnosť (SC 4)							
Ukazovateľ	Vysvetlivka	Zdroj	Východiskový stav (2013)	Cieľový stav (2020)	Aktuálny stav		Hodnotenie vývoja
					hodnota	rok	
Návštevníci v ubytovacích zariadeniach na území ŽSK (počet)	Celkový počet ubytovaných hostí	ŠÚ SR	819 016	1 000 000	815 868	2020	↓
Prenocovania v ubytovacích zariadeniach na území ŽSK (počet)	Počet prenocovanií ubytovaných hostí	ŠÚ SR	2 397 784	2 500 000	2 925 754	2020	↑
Podporené MAS (počet)	Počet miestnych akčných skupín podporenou stratégiou	MPRV SR	2	5	7	2020	↑
Dobrý alebo vyhovujúci stav – technický stav NKP (%)	Pomer NKP s dobrým alebo vyhovujúcim stavom – technickým stavom zo všetkých NKP	RegisterrNKP	61,57	64	69,8	2018	↑